

Eeva Hujala – Leena Turja (toim.)

Varhaiskasvatuksen käsikirja

Tässä pdf-tiedostossa on mukana kirjasta seuraavat näytteet:

- Sisällys
- Esipuhe

Tutustu kirjaan
verkkokaupassamme

SISÄLLYS

Esipuhe.....	7

OSA 1 MITEN LAPSI KEHITTYY JA OPPII?

1 Varhaispedagogiikan kehityspsykologinen perusta.....	10
<i>Eeva-Liisa Kronqvist</i>	
2 Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa	29
<i>Lasse Lipponen</i>	

OSA 2 VARHAISPEDAGOGIIKAN LÄHTÖKOHDAT

3 Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa.....	38
<i>Leena Turja</i>	
4 Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa.....	56
<i>Johanna Heikka, Eeva Hujala, Leena Turja ja Elina Fonsén</i>	
5 Leikin ensi askeleita.....	69
<i>Aili Helenius ja Riitta Korhonen</i>	
6 Eheä kasvunpolku – haaste yhteistyölle	78
<i>Hannele Karikoski ja Aila Tiilikka</i>	

OSA 3 OPPIMISEN SISÄLTÖ- JA TAVOITEALUEITA

7 Minä olen ja kuulun! Lapsen identiteetin tukeminen	96
<i>Marita Mäkinen</i>	
8 Lasten taiteellinen toimijuus.....	109
<i>Tarja Pääjoki</i>	
9 Lapsen musiikillinen maailma.....	121
<i>Inkeri Ruokonen</i>	
10 Liikkuva lapsi.....	136
<i>Anneli Pönkkö ja Arja Sääkslahti</i>	
11 Katse katsomuskasvatukseen.....	150
<i>Ismo Pellikka</i>	
12 Varhaisvuosien eettinen kasvaminen ja oppiminen.....	158
<i>Vuokko Vienola</i>	

13	Tiedekasvatus ja lapsen tutkiva toiminta	178
	<i>Leena Turja</i>	
14	Teknologiakasvatus varhaisvuosina.....	196
	<i>Leena Turja</i>	
15	Ympäristökasvatus on lasten toimintaa.....	210
	<i>Raija Raittila</i>	
16	Lapsen matemaattinen maailma ja ajattelu.....	221
	<i>Aino Mattinen ja Minna Hannula-Sormunen</i>	
OSA 4 TASA-ARVOISUUS JA LASTEN MONINAISUUDEN KOHTAAMINEN		
17	Lapsen historiatietoisuus ja sen herättäminen.....	236
	<i>Ismo Pellikka</i>	
18	Kulttuurinen moninaisuus varhaiskasvatuksessa	241
	<i>Paula Eerola-Pennanen</i>	
19	Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen	255
	<i>Taru Kivijärvi</i>	
20	Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta	268
	<i>Alisa Alijoki ja Päivi Pihlaja</i>	
21	Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus.....	281
	<i>Outi Ylitapio-Mäntylä</i>	
OSA 5 JOHTAJUUS, TYÖYHTEISÖ JA KASVATUSTYÖN KEHITTÄMINEN		
22	Johtajuus varhaiskasvatuksessa	294
	<i>Eeva Hujala, Johanna Heikka ja Leena Halttunen</i>	
23	Varhaiskasvatuksen asiantuntijuus oppivassa työyhteisössä	310
	<i>Päivi Kupila</i>	
24	Varhaiskasvatuksen laadun arviointi ja pedagoginen kehittäminen	321
	<i>Eeva Hujala, Elina Fonsén ja Janniina Vlasov</i>	
	Lähteet.....	336
	Kirjoittajat.....	380

ESIPUHE

Varhaiskasvatuksen käsikirja on ensimmäinen laaja varhaiskasvatuksen kokoomateos. Sen tavoitteena on palvella käytännön kasvatustoiminnan suunnittelua, toteuttamista ja arviointia. Teos esittelee varhaiskasvatuksen teoreettista käsitteistöä ja tutkimustietoa. Näihin se kytkee varhaiskasvatuksen konkreettisia sisältöjä toiminnan kehittämisen ja käytännön työn perustaksi.

Käsikirjan ensimmäinen painos ilmestyi jo vuonna 2011. Kirja kuitenkin seuraa aikaansa. Teosta uudistettiin sen kolmanteen painokseen vuonna 2016. Tuolloin päivitykset liittyivät varhaiskasvatuslakiin ja Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden uudistus sekä ensimmäisen painoksen jälkeen karttunut tutkimustieto ovat vaatineet kirjoittajia päivittämään käsikirjan sisältöjä perusteellisesti tätä neljättä painosta varten.

Kirjan artikkelit käsittelevät lapsen kehitystä ja oppimista sekä eri näkökulmia varhaispedagogiikkaan. Kirjassa paneudutaan lapsen oppimisen eri alueisiin, pedagogisiin lähtökohtiin ja oppimisen pedagogiikkaan sekä käytäntöihin lasten oppimisen ohjaamisessa. Alansa asiantuntijat ovat avanneet lasten taiteellista toimijuutta, musiikillista maailmaa, liikuntaa, eettisiä ja katsomuskasvatuksellisia kysymyksiä, matemaattista maailmaa ja ajattelua sekä ympäristöön suuntautuvaa tutkivaa toimintaa. Lasten moninaisuuden huomioon ottaminen ja tasa-arvoisuuden toteuttaminen on yksi keskeinen kirjassa esiin nostettu näkökulma. Kirjassa tarkastellaan myös varhaiskasvatustoiminnan kokonaisuutta laadun, johtajuuden sekä työyhteisön ja työn kehittämisen näkökulmista.

Kirjoittajat ovat varhaiskasvatuksen ja oman osaamisalueensa tutkijoita ja kouluttajia. Kirja on suunnattu pienten lasten kanssa työskenteleville ja varhaiskasvatusalalla opiskeleville. Yhtä hyvin se soveltuu lasten vanhempien sekä muiden lasten elämästä ja toiminnasta kiinnostuneiden luettavaksi. Kirja palvelee pedagogista johtamista jäsentämällä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden osa-alueita pedagogisen keskustelun tueksi päivähoitoyksiköissä.

Uusin tutkimus osoittaa, että kasvatusalan henkilöstön osaaminen ja johtajuus sen tukena ovat varhaiskasvatuksen laadun ydintekijöitä. Toivomme, että tämä kirja palvelee sekä yksilöllisen osaamisen että yhteisöllisen kehittymisen välineenä.

ESIPUHE VARHAISKASVATUKSEN KÄSIKIRJAN 5. PAINOKSEEN

Teos on löytänyt hyvin paikkansa sekä oppikirjana että varhaiskasvatuksen ammattilaisten työtä tukeva perusteoksena. Edellisen painoksen jälkeen varhaiskasvatuslaki on juurtunut varhaiskasvatuksen käytäntöön ja varhaiskasvatuksen arviointia ja laadunhallintaa koskevat valtakunnalliset suositukset on julkaistu. Ne molemmat raamittavat ja ohjaavat voimakkaasti varhaiskasvatusta. Tämän kirjan nyt päivitetystä painoksessa nämä ohjausjärjestelmän muutokset ja niiden nostamat haasteet on teksteissä otettu huomioon. Tekstiin on paikoittain sisällytetty lähdeviitteissä myös vuoden 2016 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet, joka on pitkälti samansisältöinen kuin uudemmat, vuoden 2018 perusteet. Varhaiskasvatuksen käsikirjan edellisen painoksen jälkeen varhaiskasvatuksen perustehtävän merkitystä on lainsäädännössä korostettu entisestään muun muassa henkilöstön tehtävämikkeitä päivittämällä. Varhaiskasvatuksen opettaja, varhaiskasvatuksen sosionomi, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja viestittävät henkilöstön työn varhaiskasvatuksellista, pedagogista määrittymisestä. Tässä kirjassa on käytetty uusia nimikkeitä, kun puhutaan henkilöstöstä yleisellä tasolla. Sen sijaan esimerkiksi tutkimuksissa, jotka on tehty ennen nimikkeiden muutoksia, pitäydytään tekstissä kyseisen ajankohdan nimikkeissä. Lisäksi joitakin artikkeleita on päivitetty uusimman tutkimustiedon pohjalta. Kokonaan uutena kirjaan on lisätty Ismo Pellikan artikkeli ”Lapsen historiatietoisuus ja sen herättäminen”, joka nojaa sekä Varhaiskasvatussuunnitelman että Esiopetussuunnitelman perusteissa esitettyihin historiaa koskeviin oppimissisältöihin. Toivomme antoisia lukuhetkiä Varhaiskasvatuksen käsikirjan parissa ja mielenkiintoisia keskusteluja luetun pohjalta.

Mäntyharjulla ja Jyväskylässä 1.6.2020

Eeva Hujala ja Leena Turja